

Nr 1606

av herr Bohman m. fl.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 angående försvarets fortsatta inriktning m. m.

Som framhållits i moderata samlingspartiets partimotion 1972:294 råder i vårt land bred enighet om den svenska försvars- och utrikespolitiken. De viktigaste medlen för fullföljandet av denna politik, alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig och ett försvar starkt nog att tillsammans med vår politik i övrigt ge trovärdighet åt vår vilja och förmåga att uppfylla de förpliktelser denna politik kan komma att medföra, bör även i framtiden utgöra grunden för vår säkerhetspolitik.

Försvarspolitiken måste föras långsiktigt. Bedömningen av den internationella situationen de närmaste åren kan därför inte vara avgörande för det nu aktuella försvarsbeslutet. Det väsentliga måste i stället vara bedömningen för en tidsperiod inom perspektivplaneringens ram, upp till 10 å 20 år. Under så lång tid påverkar nämligen dagens försvarsbeslut vår försvarseffekt. Inför denna period hyser vi visserligen alla förhoppningar om en internationell och europeisk utveckling karakteriserad av avspänning och samarbete stora och små stater emellan, men vi vet inte om dessa förhoppningar kommer att infrias.

Förslagen i Kungl. Maj:ts proposition 1972:75 har i alltför hög grad tagit hänsyn till förhoppningar om avspänning och samarbete och bygger i alltför stor utsträckning på ett önsketänkande i stället för på realistisk grundval gjorda bedömningar om möjliga utvecklingstendenser.

Ett starkt skäl för kravet på långsiktighet utgör även tekniska och ekonomiska faktorer. Tillverkningen av modern försvarsmateriel tar avsevärd tid från beslut och projektering till dess att produktionen kommit i gång och materielen tillförts krigsförbanden. Livslängden på flera vapensystem är ofta avsevärd. Det är därför helt olämpligt att låta försvarsanslagen följa tillfälliga fluktuationer i det allmänpolitiska spänningsläget. Det är en ekonomisk nödvändighet att planera materielanskaffning, utbildning m. m. på längre sikt. Olägenheterna av snabbt varierande försvarsanslag omintetgör möjligheten att nå besparingar genom att beskära anslagen under perioder av lugnare politiskt klimat för att sedan höja dem i oroliga lägen.

1970 års försvarsutredning har gjort ett i många avseenden förtjänstfullt arbete vid tecknandet av den säkerhetspolitiska utvecklingen och situationen i vår omvärld. Utredningen ger följande allmänna aspekt på vår neutralitetspolitik:

Ideologisk samhörighet med vissa stater kan naturligtvis hos dessa väcka förväntningar om samverkan i händelse av krig. Omvänt kan deras potentiella motståndare hysa farhågor för att en deklarerad avsikt att inta

neutralitet i krigsfall kan komma att uppges. Även om denna faktor inte bör underskattas, torde den dock vara av avsevärt mindre betydelse än exempelvis militära dispositioner. Krav på ideologisk neutralitet kan nämligen aldrig ställas. Intet hindrar en neutral stat att hysa sympati för ena sidan. Däremot kan den ha skäl att för omvärlden särskilt understryka, att den oavsett ideologiska sympatier avser att i händelse av krig inta neutralitet.

Vi vill understryka utredningens påpekande av de militära dispositionernas försvarets – avgörande betydelse för fullföljande av neutralitetspolitiken.

De nedskärningar av vårt försvars styrka, som blir en konsekvens av propositionens förslag och som längre fram belyses, är icke säkerhetspolitiskt motiverade utan bygger på önsketänkande. Nedskärningen av försvaret motiveras med avspänning i Europa. Det är uppenbart att en bred opinion i vårt land upplever dagens europeiska situation som avspänning. De motsättningar som med varierande styrka präglat den europeiska efterkrigstiden har tonats ned under de senaste åren. Detta faktum påverkar naturligt nog våra förhoppningar om en fredlig utveckling i vår världsdel.

Motsättningarna i Europa mellan de två ideologiska och militära blocken har tidvis varit starkt tillspetsade. De lättnader som då och då inträffat har varje gång upplevts som en avspänning. Men det har alltid varit fråga om gradvisa förskjutningar på spänningsskalan. Vi befinner oss just nu som det förefaller i en utvecklingsfas utan omedelbara konfliktrisker. Den ger vissa förhoppningar om en lugnare utveckling än tidigare under efterkrigstiden, men medger ingalunda den slutsatsen, att risker för nya störningar och konflikter är eliminerade. Svensk utrikes- och säkerhetspolitik kan icke bygga på tillfälliga kastningar i det internationella läget. Den måste bygga på långsiktiga bedömningar. Detta har regeringen och riksdagen vid upprepade tillfällen understrukt.

Det är också ett faktum att Europa genom en mur är delat i två hälfter, den ena bestående i stort sett av fria, demokratiska stater och den andra av stater, där folkets möjligheter att i fria val påverka sin egen miljö och landets utveckling är så gott som obefintliga och där statsbildningarnas inre struktur i huvudsak garanteras av militära styrkor. I denna för den svenska demokratin helt främmande värld av förtryck kan plötsliga omvälvningar när som helst uppkomma, som bokstavligt talat över natten kan få sådana konsekvenser att allt tal om stabilitet i Europa visar sig vara förhastat.

De ideologiska skillnaderna mellan Västeuropas demokratier och Östeuropas statssocialistiska system är i själva verket så betydande och så ägnade att påverka staternas betraktelsesätt och handlande, att avspänningsbegreppets reella innehåll i allra högsta grad påverkas. Så länge Östeuropas stater bygger sin existens på diktatur och så länge den världsrevolutionära ideologins målsättning är integrerad i dessa staters utrikespolitik, finns knappast förutsättningar för en långtgående och stabil avspänning.

Vårt säkerhetspolitiska läge kan först varaktigt förbättras om tidigare förhållanden avsätter konkreta resultat i form av reduktion av rustningsnivån i vårt närområde. Inom vissa NATO-länder i Europa har under senare år vissa rustningsbegränsningar genomförts. Tendensen i år är dock med enstaka undantag en återgång till tidigare, relativt betydande ökningar. För USA är tendensen densamma. Inom Warszawapakten har den kraftigt uppåtgående rustningstrenden hela tiden varit stark. Detta trots att Warszawapakten – i första hand Sovjetunionen – är i besittning av en krigsmakt som inom väsentliga områden är klart modernare än den hos tänkbara motståndare. Den fordrar alltså för de närmaste åren väsentligt mindre av nyinvesteringar för att bibehålla sin slagkraft. Trots detta har rustningskostnaderna i reell köpkraft inom WP aldrig varit så höga som nu.

I propositionen skriver departementschefen att det för första gången på mycket lång tid har inträtt en situation i Europa, som kan innebära förutsättningar för att uppnå "ett mera varaktigt tillstånd av avspänning och samarbete". I den två dagar senare lämnade utrikesdeklarationen uttalade regeringen att ett beslut i den tyska förbundsdagen att inte ratificera de s. k. östfördragen skulle "innebära ett allvarligt bakslag för de mångåriga strävandena till ökad avspänning i Europa". Hur osäkra de långsiktiga bedömningarna om den säkerhetspolitiska utvecklingen är belystes därigenom på ett slående sätt.

Vår säkerhet påverkas emellertid främst av situationen kring den skandinaviska halvön. Här har under det senaste decenniet en gradvis förändring skett, betingad av den kraftiga och målmedvetna sovjetiska marina expansionen. Den bild vi tidigare hade, och som många alltjämt i stor utsträckning tror består, av ett Skandinavien på gränsen mellan två jämnstarka makblock har ändrats mycket kraftigt. WP:s dominans i Östersjön är mycket stark, och i haven utanför Norge är nu de sovjetiska marina stridskrafterna väsentligt starkare och mer aktiva än NATO:s sjöstridskrafter inklusive Norges. Det hör också understrykas, att huvuddelen av de övervattensstridsfartyg och allt det nya specialtonnaget för landstigning som finns i Östersjön och Norra Ishavet är fartyg byggda för näroperationer.

Sovjetunionen har målmedvetet byggt ut sina positioner på de norra och södra flankerna i Europa. I somras framhöll den norske statsministern Trygve Bratteli i en intervju, att Sovjetunionen genomfört "en kolossal militär uppbyggnad vid NATO:s nordflank, där det i dag står större militära styrkor än någonsin tidigare, möjligen med undantag för andra världskriget". Hans uttalande syftade på en av det norska utrikespolitiska institutet gjord utredning, enligt vilken Murmansk vid Norra Ishavet under senare år byggts ut till ett centrum, som institutet kallade för världshistoriens största flyg- och flottbas.

Dessa påtagliga fakta måste påverka kraven på vårt eget försvar.

Propositionens konsekvenser

Myndigheternas anslagsframställningar för 1972/73 och programplanerna för perioden 1972/73 - 1976/77 utarbetades enligt regeringens direktiv i prisläge februari 1971 och löneläge 1971. Eftersom avtalsförhandlingarna ej var klara vid tidpunkten för arbetet med anslagsframställningarna och programplanerna, uppgjordes dessa handlingar med ett antaget resultat av löneförhandlingarna som grund. Højningen av lönerna från 1970 till 1971 antogs därvid bli 9 %.

I samband med det verkliga utfallet av lönerna under år 1971 har det visat sig att ökning för försvarets totala lönesumma blev ca 13 % medan højningen för statstjänstemännen blev 8,8 %. Orsakerna härtill är flera. Dels utgörs en stor del av de ca 50 000 försvarsanställda läglöneinkomsttagare, dels har den højda pensionsäldern inneburit ej tidigare förutsebara utgifter och dels har övergången av de kollektivanställda till tjänstemän inneburit utgifter. Totalt sett innebär detta att betydande belopp måste ytterligare reserveras för löner under budgetåret 1972/73.

Resultaten av löneförhandlingarna har också påverkat underhållskostnaderna. Lönerna inom fabriksverkets verkstäder har t. ex. ökat med 15 - 18 %.

Den i propositionen angivna planeringsramen för det militära försvaret under perioden 1972/73 - 1976/77 - 32 350 milj. kr. i prisläge februari 1971 ligger nominellt på försvarsutredningens nivå M 3 + 350 milj. kr. men, om hänsyn tas till dessa av utredningen ej kända merkostnader, 1 000 milj. kr. lägre, dvs. på nivå M 4 - 150 milj. kr. Konsekvenserna av en sådan planeringsram torde bli bl. a. följande.

Den anställda personalen i krigsmakten måste minskas med ca 2 500 personer netto, dvs. med tanke på de personalökningar som uppstår genom højning av pensionsälder och förkortad arbetstid med brutto ca 4 000 personer.

Repetitionsövningar inom samtliga försvarsgrenar kommer att behöva inställas i betydande omfattning.

Vissa förband måste utgå ur krigsorganisationen ännu medan de har god försvarseffekt, t. ex. robotförbanden "Bloodhound" och ett antal Drakendivisioner.

På *längre sikt* kommer i propositionen föreslagen planeringsram att bl. a. innebära följande.

Antalet infanteribrigader minskar med minst 50 % jämfört med nuläget. Brigaderna får en lägre kvalitet än vad som nu är planerat, främst beträffande rörlighet och eldkraft.

Antalet ubåtar minskar med ungefär 50 % i förhållande till nuläget.

Antalet jaktdivisioner (med flygplan Viggen) blir ca 60 % lägre än nuläget och likaså antalet luftvärnsförband med modern utrustning.

Ytattackfartygen minskar starkt och eskortfartygen utgår helt.

Överbefälhavaren har i sina programplaner anmält att han ej har tillräckligt underlag för att kunna redovisa operativa principer på så låga

nivåer som reellt motsvaras av i propositionen föreslagen planeringsram. Möjligheter att genomföra ett försvar enligt de principer som förordats i FU 70:s betänkande torde ej föreligga. Sannolikt måste delar av vårt land behöva uppges efter endast symboliskt motstånd.

Propositionens förslag innebär även allvarliga konsekvenser för civilförsvaret, där bl. a. anskaffningen av skyddsmasker ej kommer att kunna fullföljas i önskvärd takt. Civilförsvarets betydelsefulla uppgift – att ge ett gott skydd för befolkningen och stärka försvarsviljan – får inte eftersättas. Likaså måste beaktas det ekonomiska försvarets växande betydelse för vår säkerhetspolitik och omvärldens tilltro till vår neutralitetspolitik.

Propositionens förslag strider mot departementschefens bedömning att "väsentliga försvagningar av det svenska försvarets styrka i förhållande till vår närmaste omvärld skulle kunna inverka störande på stabiliteten och balansen i Nordeuropa. En fast och konsekvent svensk utrikes- och försvarspolitik främjar freden och stabiliteten i norra Europa. Det bör ligga i andra länders intresse att denna politik fullföljs med stabil inriktning." Enligt vår mening innebär emellertid konsekvenserna av propositionens förslag på sikt en väsentlig försvagning av det svenska försvarets styrka i förhållande till vår omvärld. Den i propositionen angivna målsättningen – att upprätthålla ett tillräckligt starkt försvar – uppnås enligt vår mening sålunda inte, och själva grundvalen för vår neutralitetspolitik försvagas.

Vi delar nämligen även departementschefens bedömning att "för att den deklarerade utrikespolitiken skall respekteras och vårt oberoende i längden kunna bevaras krävs som stöd ett starkt försvar". Konsekvenserna av propositionens förslag är – i synnerhet på längre sikt – en avsevärd och enligt vår mening oacceptabel sänkning av det svenska försvarets fredsbevarande effekt.

I propositionen föreslås en försöksvis minskning av tiden för grundutbildning till 7,5 månader. Vi biträder detta förslag men kräver att försöksresultaten nog analyseras innan slutlig ställning toges till en definitiv förkortning av värnpliktstiden. Den svenska värnpliktsutbildningen är redan nu en av de kortaste i världen, och utbildningsmålen uppnås ej helt. Nedskärningen av utbildningstiden kan endast godtas om den ej har allvarliga konsekvenser för förbandens kvalitet. Otillräckligt utbildade soldater utsätts dessutom för starkt ökade risker i händelse av krig.

Vårt förslag

För att minska konsekvenserna av de i propositionen föreslagna nedskärningarna och i den osäkra situation som råder vidmakthålla större handlingsfrihet, finner vi det nödvändigt öka anslagen till försvaret. Den nedgång i försvarskraft, som blir en följd av propositionens förslag, står inte i rimlig proportion till de besparingar som ernås. Med en mindre ökning av anslagen kan en betydande del av skadeverkningarna undvikas.

De negativa effekterna på sysselsättningen av de kraftiga nedskärningar propositionen leder till, liksom även betydelsen för den inhemska tekniska och ekonomiska utvecklingen av att olika projekt inom försvaret kan fullföljas, talar även för en ökning av anslagen.

Vi föreslår att anslagen ökas:

till armén (B2 och B4) med 36 milj. kr., vilket möjliggör bibehållande av ett större antal välutrustade brigader m. m.,

till marinen (C2 och C4) med 18 milj. kr. för att möjliggöra anskaffning av utbåtar A 14, utveckling av robotar m. m., samt

till flygvapnet (D2 och D4) med 71 milj. kr. som skulle möjliggöra ytterligare en attackdivision m. m.

Härutöver erfordras 110 milj. kr. som kompensation för inträffad löne- och kostnadsstegring, till vilken hänsyn ej tagits i propositionen.

Vi föreslår att civilförsvaret tillföres ytterligare 7,5 milj. kr. för att kunna utöka anskaffningen av skyddsmasker, m. m.

Den nya försvarspolitik, som av regeringen har inletts och genomdrivits under senare år, nödvändiggör en snabb och avsevärd minskning av antalet fast anställda inom krigsmakten. Detta är nödvändigt om någorlunda balans skall kunna upprätthållas mellan kostnaderna för personal och för materielanskaffning. Även den normala rationaliseringsverksamhet som fortlöpande bedrivs äventyras genom de faktiska anslagsnedskärningarna i jämförelse med nu gällande planer som föreslås i propositionen 1972:75. Rationaliseringsåtgärder kräver nämligen regelmässigt investeringar som först efter någon tid kan betalas med de uppnådda rationaliseringsvinsterna.

Kungl. Maj:t har i uppdrag till överbefälhavaren den 3 december 1971 angivit behovet av personalminskningar till minst 2 500 under perioden 1972/73 - 1976/77. Med hänsyn till förväntade öknningar genom ändrad pensionsålder för stora grupper anställda inom krigsmakten, arbetstidsförkortningen m. m. torde emellertid - såsom vi tidigare framhållit - avgången behöva göras väsentligt större för att det angivna slutresultatet skall uppnås.

För att åstadkomma minskningar av en sådan storleksordning krävs omfattande investeringar exempelvis för att rationalisera förrådsdriften. För budgetåret 1972/73 föreligger enligt uppgift ett behov av 7,7 milj. kr. som inte täcks av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen 1972:75.

Investeringar av denna karaktär gör det möjligt att inom försvarsanslagen under kommande år spara betydliga summor, väsentligt överstigande investeringarna. Dessa kan då återbetalas med medel ur krigsmaktens utgiftsramar utan att inplanerad materielanskaffning eller andra åtgärder behöver eftersättas.

Vi vill därför förorda att en rörlig kredit beviljas krigsmakten, att disponeras av krigsmaktens myndigheter för investeringar i rationaliseringssyfte efter tillstånd av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Vid beviljande av kredit bör anges den tidpunkt vid vilken medlen jämte ränta skall återbetalas från ordinarie anslag inom krigsmaktens utgiftsramar. Ett sådant kreditsystem skulle befordra den nödvändiga rationaliseringsverk-

samheten inom försvaret.

För budgetåret 1972/73 begränsar vi oss dock till att för denna verksamhet föreslå ett anslag om 7,7 milj. kr.

Försvareffekten och den framtida handlingsfriheten beror icke enbart på de anslag som beviljas för det enskilda budgetåret utan i än högre grad på den inriktning som fastställs för planeringen. Vi föreslår att denna inriktning för det militära försvaret under nästa budgetår skall vara i enlighet med nivå M1, dvs. utgiftsramar som varje år ökar med 100 milj. kr. En sådan planeringsram är enligt ÖB den lägsta inom vilken Viggen-projektet kan inrymmas utan avsevärd obalans inom försvaret. Full pris- och lönekompensation skall förutsättas. Vi föreslår vidare att planeringsnivån för civilförsvaret skall vara 138 milj. kr.

Förslaget om denna planeringsinriktning innebär för vår del inget ställningstagande i fråga om kommande försvarsutgifter utöver nästa budgetår.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes

att riksdagen måtte besluta

att för budgetåret 1972/73 fastställa utgiftsramen för det militära försvaret till 7 186 705 000 kr., varav 110 000 000 kr. skall utgå som kompensation för inträffade löne- och kostnadsökningar vartill hänsyn ej tagits i propositionen, samt 125 000 000 kr. till kostnader för materielanskaffning i enlighet med vad i motionen anförts,

att utom ramen anvisa ett anslag om 7 700 000 kr. för rationaliseringsinvesteringar i enlighet med vad i motionen anförts,

att fastställa utgiftsramen för civilförsvaret till 134 300 000 kr., varav 7 500 000 kr. för ökad anskaffning av skyddsmasker, samt

att godkänna de riktlinjer för totalförsvarets fortsatta utveckling som anges i motionen.

Stockholm den 6 april 1972

GÖSTA BOHMAN (m)

STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) CARL ERIC HEDIN (m)

ALLAN HERNELIUS (m)

ASTRID KRISTENSSON (m)

ERIC KRÖNMARK (m)

BLENDALJUNGBERG (m)

TAGE MAGNUSSON (m)

N. YNGVE NILSSON (m)

i Borås

i Trobro

PER PETERSSON (m)

G. IVAR VIRGIN (m)

i Gäddvik